

lapjaink hasábjain megjelent nagyszámú tanulmány igazolja.

Gazdag tudását főleg gyakorlati úton szerezte, amiben nagy segítségére volt kiváló nyelvismerete. A külföldi gyűjteményeket mind a helyszínén tanulmányozta és állandó érintkezést tartott fenn azok vezetőivel.

Tetemes része volt az 1884. párisi, valamint a páratlanul gazdag budapesti ötvös-kiállítás, az 1885-ös országos, 1896-iki ezredéves kiállítás történeti csoportjának, valamint a nagyszerű 1900. évi párisi kiállítás történelmi csoportjának rendezésében.

Az Iparművészeti Múzeum keretében nem egy tanulságos kiállítást rendezett, melyeket egyenként felsorolni e folyóirat olvasóinak szinte felesleges.

1899-ben Pétervároton rendezett magyar kiállítást és iparművészetünk ügyét méltóképpen képviselte 1902-ben Turinban, mint a kiállítás nemzetközi zsűrijének alelnöke,

1906-ban pedig Milanóban, mint a felsőbb zsűri magyar tagja.

Számos népszerű és tudományos előadással hatásosan szolgálta közönségünk ízlésének fejlesztését és a saját ízlését sok esetben bocsátotta, mint a művészeti pályázatok bírálója a köz szolgálatába.

Az O. M. Iparművészeti Társulat nemcsak érdemes alapító tagját, hanem egyik erős oszlopát veszítette el benne.

Azt az embert, aki egész életében az eleven-ség, a tettekeszség megtestesülése volt, élete végén súlyos betegsége hetekig az ágyhoz kötötte. És az egyre elhatalmasodó kór megölte az ő nagy szívét, kioltá azt a nemes elmét, melynek fénye évtizedekig világított művészeti életünk egén. Egyéniségének nemes vonásai állandó emléket hagytak hátra mindazokban, akik ismerték; alkotása, az Orsz. Iparművészeti Múzeum pedig maradandóan örökíti meg életének nemes munkásságát.

KONSTANTINÁPOLYI MAGYAR TUDOMÁNYOS INTÉZET

IRTA LINDNER ERNŐ

zokat a barátságos vonatkozások, melyek a magyar és török nemzet között az utóbbi évtizedekben kifejlődtek, a fegyveres szövetség igazán bensőkapcsolatokkal erősítette meg. Az egy vonalban küzdő harcosok test-

vérekké válnak egységes eszményeik szolgálatában. S mindjárt az ozmán nemzetnek a világháborúba való belépése alkalmával világos volt, hogy a politikai erők összetartozásából gazdasági és kulturális viszonylatok fognak támadni, melyek a nyugati hatalmakat a Kelet még sok tekintetben kiaknázatlan birodalmához közel fogják vonni. Most olyan alkotásról van módunk hírt adni, mellyel kultuszkormányunk intézményesen akarja e barátság irodalmi, művészi és tudományos téren való ápolását biztosítani s gyümölcsözővé tenni. Alig egy esztendeje, hogy a mi kormányunk és a török kormány között a török ifjak magyar iskolákban való elhelyezésére és a magyar tudósok Kelet-kutató utazásainak lebonyolítására vonatkozólag a tárgyalások megindultak és már meg is alakult a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet, az első olyan tudományos alapítás, mely e nagy háborúban együtt öntött magyar és török vértermőtalajából a békés emberiség számára

megmarad. Néhány héttel ezelőtt — úgyszólván zaj és feltűnés nélkül, de biztosan megalapozott szervezettel — e tudományos intézmény megkezdte működését. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium rendeletével és tegyük mindjárt hozzá e minisztérium fáradszóna államtitkárának gróf Klebelsberg Kunó államtitkárának régi terve megvalósulásaként született meg és lépett ki az életbe ez az intézet. Alapszabályai szerint az a célja, hogy az egyetemes történelemmel, főleg a bizancimagyar és a török-magyar érintkezések kutatásával, a klasszika és keresztény archeológiával, Bizanc és az Iszlám művészetének történetével, végül a keleti, első sorban török-magyar összehasonlító nyelvészettel foglalkozó szaktudósoknak kutatásaik helyszíni folytatására módot adjon s általában a hazai tudományosságunknak a török szellemi élettel való kapcsolatát erősítse.

Ez így tárgyilagos egyszerűséggel elmondva talán kissé szárazon hangzik, de menten megérzik a benne rejlő célok művelődésünk számára való perspektívája, ha elolvassuk azokat a szárnyaló szavakat, melyeket az intézet igazgatótanácsának elnökéül felkért József Ferenc főherceg az intézet alakuló ülése alkalmával néhány héttel ezelőtt elmondott. Ez a beszéd szószerint így hangzik:

Ő Felségének legmagasabb engedelmével és a közoktatásügyi miniszter úr kérésére elvállaltam

a védnökséget a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet felett és egyben megígértem, hogy az intézet igazgatótanácsában elnökölök. Az intézet főfeladata a történelem ápolása lesz, annak a tudománynak művelése, mely minden magyar ember lelkéhez a legközelebb áll. Amidőn József nádor, Széchenyi István és kortársaik az új Magyarországot építeni kezdték, költők, írók és politikusok a mult nagy emlékeiből merítették a hitet és bizalmat a megújulás titáni munkájához. Más nemzetek alkotmánya egy chartán, egy pergamenlapon van összefoglalva, a mi történeti alkotmányunkat a törvények mozaikjából állította össze az idők alkotó keze. A történelem nálunk nemcsak tantárgy, nemcsak tudomány, hanem élő valóság, melyből a nemzet ereje táplálkozik. A történeti érzék hanyatlása tehát a nemzet szellemi erejének fogyását jelentené.

Gondolom és szeretettel szervezzük meg a konstantinápolyi intézetet és ha majd Isten segítségével felvirágozik, megfontolt egymásutánban és anyagi erőnkhez mérten újabb intézetek létesítésére is gondolhatunk azokon a helyeken, ahol levéltárakban és múzeumokban saját multunk emlékei bőségben vannak, továbbá ott is, ahol az emberiség teremő ereje különösen termékeny volt és a nagy alkotó korszakok műemlékeiben tovább élnek.

Korunk az erők rendszeres összefogásának, a szervezésnek időszaka. Szervezésre van szükség ma a tudománynak is. Az egyeseknek elszigetelt erőfeszítése sokszor meddő marad, eredmény rendszerint nem áll arányban a kifejtett munka nagyságával. De ha külföldi intézeteinket majd összefogja Budapesten egy középpont, mely a munkásokat a történeti és művészettörténeti kutatás módszereibe bevezeti, és amely mindenkit tehetségének és hajlamainak megfelelő helyre állít, akkor a történeti tudományoknak is megadjuk azt a szervezetet, melyre szükségünk van, ha méltók akarunk maradni Katona, Fejér, Pray, Horváth, Szalay és Pauler meg Henszlmann hagyományaihoz.

Azzal a kívánsággal, hogy konstantinápolyi ösztöndíjasaink tudományos munkássága a Keleten a magyar névnek becsületére váljék, szívvel üdvözlöm a megjelenteket és az igazgatótanács mai alakuló ülését ezennel megnyitom.

Lehetetlen, hogy mindenki, akinek kulturális érdeklődése lépést halad a tudományos kutatások mai irányával és kivált a magyar vonatkozások feltárására törekvő munkával, fel ne ismerje e szavaknak és a velük létesült intézetnek nagy fontosságát. A turanizmus, ázsiai eredetünk etnikai, nyelvi és művészi sajátságok alapján való eldöntése, fajunk titokzatos eredetének pozitív módszerekkel való megállapítása sürgetőbben jelentkezik ma, mint a nagy nyelvcsata idején. Érezzük, hogy nem kíváncsiság és a skatulyázó kedv, hanem erős anthropológiai és népszichológiai adatok szükségére irányítja ez érdeklődést. Árpádkori műveltségünk első évszázadaira a bizanci nevelőhatások, ötvös- és textilművészetünk legszebb emlékeire a keleti császárság fejlett templomi stílusa volt maradandó befolyással. A mi koronánk fényébe a bizanci aranyművészet finom luxuson nőtt ragyogásából is beleesik egy sugárkeve. És hány probléma vetődik fel a korai kereszténység klastromi

életével, egyházi költészetünk e keleti forrásaival kapcsolatban? Azután a keresztényházi járatok művelődéstörténeti országútján minő iparművészeti anyagok, miféle szassanida selymek, damaszkuszi pengék, minő hímzések és bíborszövetek és velük együtt széphistóriánk mely hősei kerültek ide a Pancsatantrából? És azután a gyászos nemzeti hajótörés idején mi vándorolt innen, Mátyás palotájából és keresztény egyházainkból a Hagia Sophiába? A Corvinák szétszóródásának anyaga kimeríthetetlen és vasművészetünk emlékeiből csakugyan ott van-e Mátyás budai palotájából a híres kandeláber? És a magyarországi török utazók meg a budai török pasák krónikáinak hitelessége és ezerféle keleti beavatkozás a miniatűrökkel, a moldova-bizanci templomokkal, a török szőnyegekkel művészi alkotásaink szellemébe. Hiszen még nemzeti stílusunk eredetének és magyar díszítőmotívumaink bölcsőjének kérdésében sem állunk sokkal messzebb, mint amit Huszka és Hampel egy negyedszázaddal ezelőtt napvilágra hoztak.

Bizonyos, hogy nekünk, akik a magyar építő- és iparművészet formái, nyelve, multja iránt ki nem apadó érdeklődést tanúsítunk, felette kellemes azt látni, hogy az intézet igazgatói állásába is műtörténeti kutató került He k l e r Antal dr. a kiváló tudós személyében. És még kellemesebb az, hogy az új tudományos intézet mindenkor magyar építész is kiküld Konstantinápolyba ösztöndíjjal, hogy ott tanulmányokat végezzen. Az első négy ösztöndíjas tag mindegyike már eddig is figyelemreméltó eredményekre tett szert a Kelettel vonatkozásban levő tudományterületekben. L u t t o r Ferenc az ó-keresztény archeológia hivatott művelője, R a l b o v s z k y Péter a klasszika-filológia keleti hatásait tanulmányozza, O r o s z l á n Zoltán egyetemi régiségügyi gyakornok archeológiai kutatások révén vált erre érdekessé, hogy pedig K ó s c h Károly építész kicsoda, azt alig kell e lap olvasóinak külön megmagyarázni. Nemcsak gyönyörű magyaros épületeiben, az erdélyi történeti épületekre támaszkodó architektúrájával vált ismertté mindenki előtt, aki újabb művészetünk jelenségeit figyelemmel kíséri, hanem amaz elmélyült kutatómunka révén is, mellyel ennek az architektúrának középkori gyökeréig is visszamegy és csodálatosan egyéni írásával (a szó grafikai értelmében is „írásával“) a székely nép művészetének sokszázéves fuvallatát tudja a mai nagyvárosi kulturális érdeklődésbe belelehelni. Mindenképpen szerencsésnek kell mondanunk a fiatal magyar építészemzedék e nagytehetségű tagjának kiválasztását és bizonyosra vehetjük, hogy keleti tanulmányainak bőséges kutatómunkájából lapunk olvasói szá-

mára is juttatni fog becses dolgozatokat. Egyébként az intézet már szervezeti szabályzata értelmében is kiadványsorozatot fog megjeleníteni magyar és német nyelven, hogy tagjainak módot nyújtson tudományos kutatásairól való beszámolásra.

Természetes, hogy mint minden ilyenféle intézetnek, úgy a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézetnek sikere sem alapozható meg pusztán a kellő anyagi eszközökkel és a még oly pontosan körülírt szervezet paragrafusaival sem. Intézmények is emberekben élnek és elsősorban vezetőik lelkesége, akaratereje ad életüknek folytonosságot. E részben igen szerencsés körülménynek kell tartanunk, hogy az új tudós-intézet ügyeit oly alelnök irányítja, mint Klebelsberg gróf vallás- és közoktatásügyi államtitkár. Abból az alkalomból, hogy mostanában a koronázási kitüntetések között valóságos belső titkos tanácsosává lett új királyunknak, személyéről s ez alkalommal üdvözlői előtt elmondott beszédéről érdekes kommentárok jelentek meg a napilapokban. Minekünk, akik már eddig is itt-ott egész közvetlenül láthattuk a

magyar művészet iránt való meleg érdeklődését, éppenséggel nem volt meglepő e beszéd impulzív hatása. Hogy a hivatali akták mögött mindig meg kell találni az embert, a bürokrácia fagyos formái közt az ügyet a maga meleg életével, hogy a szürke iktatószámok mögött emberek sorsa, boldogsága és végzete van letéve, oly szavak, amelyeket mintha a háború után feltámadó új Magyarország hivatalnoki karához intéznének és talán régi bajoktól sínylő közigazgatásunk egészségesebb fejlődését egyengetik. Bizonyos, hogy amily meglepő e szavak proklamációszerű hangja oly magas helyről, annyira természetesnek találják mindazok, akik figyelték Klebelsberg gróf nagy munkáját a háborús ország kulturájának fenntartására és a háború rokkantjainak talpraállítása érdekében. Az életnek, a Balkánon keresztül felénk siető Keletnek magyar vonatkozásait egyengeti ez az intézet, melytől joggal lehet remélni, hogy vezetőjének irányításával a tiszta tudományos megállapodások fontos politikai és gazdasági érdekközösségek előfutárjaivá válnak.

KORONÁZÁS ÉS MŰVÉSZET

ÍRTA SZABLYA JÁNOS

özélete ünnepeit a világ minden nemzete szívesen öltözteti színbe, díszbe.

A régi egyiptomiak, Athén, Róma, a reneszansz, barok és rokokó idők historikusai akár ecsettel vagy vésővel, akár tollal írták szá-

munkra koruk jellemző eseményeit, mind mind bizonyoságot tesznek amellett, hogy nem új szó-kás az emberiség életében a közélet vasárnapjainak dekorált környezetbe való foglalása.

Ezt a hagyományt, mint a kormányzásnak egyik közszükségéből fakadt velejáróját természetesen a ma élő nemzetek sem nélkülözhetik s az óceánokon innen, az óceánokon túl mindig felvonulnak a lobogók, drapériák és füzérek, ha a nemzetek éltek valamelyik eseményét — legyen az örömtől sugárzó, vagy gyászról terhes — különösen hangsúlyozni akarják.

Évezredek tapasztalatok nyomán vált szigorú hagyománnyá e hangsúlyozásnál az a törekvés, hogy a tömeg ünnepi hangulata minél nagyobb mértékben erősíttessék, amit a legkönnyebben és legbiztosabban úgy érünk el, ha megszokott környezetéből, a milieu teljes megváltoztatásával, mintegy kiemeljük.

Igy szokatlan benyomásokhoz és érzésekhez jut, amelyek — ha a milieu átalakítása megfelelő módon történik — az ünnep hangulatát fakasztják lelkében.

A magyar táj színességében és a Keletről való származásban különösen alkalmas talajra találnak az említett törekvések és természetesen semmiféle alkalomnál jobban, áthatóbban nem érvényesülhetett ez a szándék, mint a magyar nemzet legmonumentálisabb hagyományánál: a koronázásnál.

A művészeket és a művészetet értőket így mindjárt a koronázás aktusának elrendezésekor nagyon érdekelte az a körülmény, vajjon milyen művészi keretek között fog megtörténni az ünnepség s hogy kiket fog a magyar művészek közül érni az a megfeszítettetés, hogy a koronázás díszítő munkálataiban alkotó erejükkel részt vehessenek.

Ha a magyar államférfiak 1867-ben e tekintetben még zavarba jöttek, a maiaknak ettől nem kellett tartaniuk. Hiszen egész sor olyan művésszel rendelkezünk, akik az eléjük tűzött feladatokat becsülettel tudják megoldani s munkájukat még akkor is érdekesen végezni, ha a különféle szempontok filalomfái merednek eléjük útjukban.

De nemcsak művészeink fejlődtek és nőttek számban. A magyar művészeti kritika, amely